

Het drieledig kompas

Schoolvak geschiedenis zwalkt als de Vliegende Hollander

Heeft het schoolvak geschiedenis een toekomst in havo en vwo? Vakdidacticus en leraar geschiedenis Tim Huijgen meent van wel, mits een aantal rigoureuze beslissingen worden genomen.

Tim Huijgen is vakdidacticus geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen en leraar geschiedenis aan het Stadslyceum in Groningen.

Het huidige geschiedenisonderwijs vertoont veel overeenkomsten met het spookschip de Vliegende Hollander. Volgens de mythe had dit schip een spookbemanning en moest het eeuwig ronddolen op zee. Het schip had geen duidelijke bestemming en een kapot kompas, een situatie die past bij die van ons, geschiedenisleraren.

De vraag is of we blijven ronddolen of dat we kiezen voor een duidelijke bestemming. Bouwen we een nieuw schip, compleet met een professionele bemanning en moderne navigatiemiddelen die ons zelfs door de zwaarste stormen loodsen? En waar moet dat schip heen varen? De laatste jaren blijkt dat de bemanning het niet eens is over de bestemming. Een aantal officieren pleitten hartstochtelijk voor een tijdvakkenkader met 49 kenmerkende aspecten voor het aanleren van historisch besef. Andere officieren vonden een explicietere stofomschrijving een betere bestemming, omdat dan beter kan worden getoetst of het schip nog op koers ligt. Het resultaat is een halfbakken

compromis, bestaande uit de tijdvakken en een aantal historische contexten. Op het ene moment vaart het schip naar een bepaalde bestemming en dan volgt het weer een verplichte koerswijziging naar een andere bestemming. Het gevolg: een ronddolend schip dat zijn bestemming nooit zal bereiken.

Onderweg beklagden een aantal bemanningsleden zich bij de officieren over de ingeladen bagage. Vooral havo-leerlingen moesten wel erg veel weten in het vernieuwde examenprogramma. De officieren besloten daarom een gedeelte van de lading van het schip overboord te kieperen. Vanaf 2018 hoeven de eerste vier tijdvakken niet meer te worden getoetst op het centraal schriftelijke examen. Arie Wilschut, secretaris van de commissie-De Rooy, reageerde furieus.¹ Steen voor steen werd de oorspronkelijke bedoeling van hun voorstel voor een eindexamenprogramma afgebroken. De belangrijkste kenmerken van het geschiedenisonderwijs vandaag de dag zijn verdeeldheid en onbestendigheid.

De Vliegende Hollander. Schilderij door Charles Temple Dix, ca. 1860.

Orkaan Curriculum.nu

Naast verdeeldheid aan boord en een onduidelijke bestemming is er nog een andere uitdaging: de orkanen die het schip moet trotseren. Het schip onderging al een orkaan in 2014 toen de staatssecretaris van Onderwijs een nationale discussie aanzwengelde over het doel van het Nederlandse onderwijs. Dit resulteerde in een advies om het curriculum van scholen te baseren rondom drie domeinen: mens en maatschappij, natuur en techniek, en taal en cultuur.² Momenteel bevindt het verdeelde en dolende schip zich in het oog van een nieuwe orkaan, genaamd Curriculum.nu. Wanneer het weer echt begint te stormen weet niemand, maar het schip kan hier sterker uitkomen of compleet worden vernietigd. Wat moet er gebeuren om niet langer een Vliegende Hollander te zijn? Allereerst dient een duidelijke bestemming gekozen te worden. Geen compromissen meer. Daarna moet het schip uitgerust worden voor de reis: overbodige lading blijft in de haven en het schip krijgt een nieuw kompas om de koers te bepalen, gebaseerd op drie uitgangspunten.

Geef leraren de regie

Ten eerste: geef leraren de regie over de invulling van het curriculum voor het schoolvak geschiedenis. Dit betekent geen verplichte leerstof meer die centraal wordt getoetst. In plaats daarvan zijn leraren hoofdverantwoordelijk voor de inhoudelijke invulling van het curriculum. Auditpanels bestaande uit geschiedenisdocenten en vakdidactici borgen de kwaliteit van het curriculum en voorzien secties van adviezen. Dit is tegelijkertijd een vorm van professionele nascholing. Leerlingen zullen met dit curriculum de relevantie van het schoolvak geschiedenis meer gaan inzien. Bovendien kunnen leraren nu vanuit hun eigen passie geschiedenislessen gaan geven over onderwerpen die zij en de leerlingen belangrijk vinden.³ Op mijn eigen school experimenteren wij momenteel met een curriculum in vwo 4 waarbij leerlingen de te behandelen onderwerpen bepalen. De eerste ervaringen hiermee zijn erg positief. Verder lossen wij hiermee een ander groot probleem op en dat is dat binnen Curriculum.nu niet alleen leraren, maar iedereen zijn mening mag geven. Ik heb weleens een splinter uit mijn duim gehaald, maar ik ga een neurochirurg toch ook geen advies geven over een hersenoperatie? Laat het werk aan boord van het schip alsjeblieft over aan de zeelieden die hiervoor zijn getraind en die met het schip moeten zeilen.

Middelen, geen doel

Ten tweede: beschouw vakoverstijgend werken, formatief evalueren en projectmatig werken als middelen. Wat telkens misgaat in de huidige discussie over ons onderwijssysteem is dat

bijvoorbeeld vakoverstijgend werken vaak wordt beschouwd als een doel op zich. Dit is onjuist en gevaarlijk wanneer het gaat om een inhoudelijke bezinning op het schoolvak geschiedenis. Om doelen te bereiken is het soms noodzakelijk om vanuit het vak te werken, en soms is het nuttig om vanuit een interdisciplinaire invalshoek naar een verschijnsel te kijken. Leraren verplichten om bijvoorbeeld vakoverstijgend te werken, maakt een gat in de romp van het schip. Langzaam maar zeker zal het gaan zinken.

Ten derde: maak historisch besef tot uitgangspunt van het geschiedenisonderwijs en toets dit centraal. De huidige toetsing is ouderwets en zal ons weer terugleiden naar bestemmingen waar wij niet willen arriveren. Zoals ik al eerder beschreef: waarom geven we geen eindexamen waarbij de helft van het cijfer wordt bepaald door een historisch onderzoek waarvoor leerlingen zelf een onderzoeksvraag moeten bedenken?⁴ De andere helft van het cijfer wordt gevormd door een historisch betoog dat leerlingen moeten schrijven op basis van een aantal vragen en gegeven bronnen in een landelijke sessie van een aantal uur. Dit laatste onderdeel wordt nagekeken door een club getrainde en onafhankelijke expert-beoordelaars. In andere landen lukt deze vorm van casus-toetsing ook, dus waarom niet in Nederland?

Leraren kunnen vanuit hun eigen passie geschiedenislessen gaan geven over onderwerpen die zij en de leerlingen belangrijk vinden

Bovendien komt op deze manier veel meer aandacht voor het expliciet onderwijzen van de historische vaardigheden. Leerlingen hebben deze nodig om hun opleiding succesvol af te ronden. De laatste jaren is veel wetenschappelijk vakdidactisch onderzoek verricht naar het aanleren van historische vaardigheden. Er is dus een goede basis om dit succesvol te kunnen onderwijzen. 'Ik mis in jouw verhaal iets over burgerschap en persoonsvorming,' zal iemand ongetwijfeld opmerken na het lezen van mijn betoog. Dat klopt. Dit zijn namelijk verschrikkelijke containerbegriffen geworden waar ik niet te veel woorden aan wil vuilmaken. Burgerschap en persoonsvorming waren natuurlijk al lang een belangrijk onderdeel van ons vak. Dit moet zo blijven en waar leraren het nuttig vinden kan samenwerking worden gezocht met andere vakken. Zie het drieledige kompas. Moeilijker is het niet. Heeft het schoolvak geschiedenis toekomst? Absoluut. Maar welke richting zeilen we op? Blijven we ronddolen zoals de Vliegende Hollander? Of bouwen we een nieuw schip waarbij we met behulp van het drieledige kompas eindelijk onze bestemming bereiken? ■

¹ Arie Wilschut (2017), 'Het onschadelijk maken van een eindexamenprogramma', in: *Didactief*, didactiefonline.nl/artikel/het-onschadelijk-maken-van-een-eindexamenprogramma.

² Platform Onderwijs2032 (2016), *Ons Onderwijs2032 Advisory Report*. Den Haag: Bureau Platform Onderwijs2032, onsonderwijs2032.nl/wpcontent/uploads/2016/04/160412Eindadvies_Onderwijs2032_UK.pdf.

³ Uit het recent verschenen proefschrift van Dick van Straaten *Connecting Past, Present and Future* blijkt dat leerlingen in de bovenbouw vaak het bestaande curriculum niet zinvol en relevant vinden.

⁴ Tim Huijgen (2017), 'Een volk dat voor korannen zwicht...', in: *Didactief*, didactiefonline.nl/blog/vriend-en-vijand/een-volk-dat-voor-korannen-zwicht.